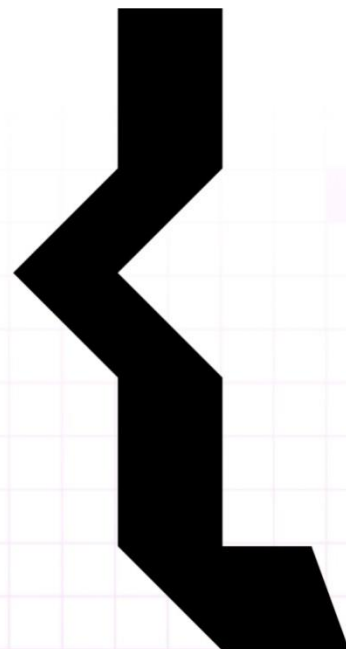

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Studijní opora k předmětu kombinované formy studia

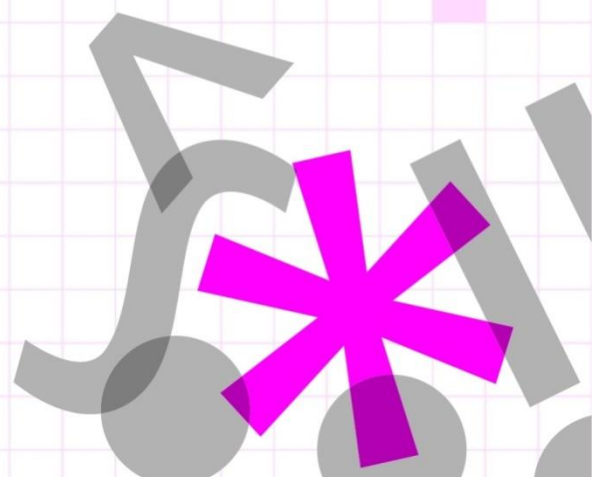
předmět

RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ

obor

**Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci
v etopedických zařízeních**

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Vysvětlivky k používaným symbolům

ÚVOD KE STUDIU PŘEDMĚTU NEBO KONKRÉTNÍHO TÉMATU

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

prověřují, do jaké míry student text a problematiku pochopil, zapamatoval si podstatné a důležité informace

SHRNUTÍ

shrnutí tématu

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

vyzdvihuje důležité či nové termíny, nebo hlavní body, které by student při studiu tématu neměl opomenout

LITERATURA

použitá ve studijním materiálu, pro doplnění a rozšíření poznatků

POŽADAVKY NA UKONČENÍ KURZU

student se zde dozví, jakým způsobem bude kurz ukončen (test, seminární práce, projekt, ústní zkouška apod.)

ÚVOD DO STUDIA PŘEDMĚTU (ANOTACE)

Předmět seznamuje s problematikou, zabývající se rizikovým chováním, sociálními deviacemi, jejich příčinami, analýzou současného stavu v naší společnosti a možnostmi řešení.

CÍLE PŘEDMĚTU:

Cílem předmětu je orientovat se v oblasti všech projevů rizikového chování, osvojit si základní terminologii, vědomosti i jisté dovednosti analýzy příčin těchto projevů. V kurzu se předpokládá podrobnější výklad jednotlivých případů rizikového chování, jejich vymezení, typologie, současný stav v naší společnosti (v kontextu se zahraničím) a souvislosti s ostatními deviacemi.

Daná disciplína se významně podílí na profilu absolventa. Vybavuje jej nezbytnými poznatky pro působení v praxi v různých zařízeních, kde dochází k nápravě, léčbě těchto jevů, příp. k jejich prevenci.

OSNOVA PŘEDMĚTU:

1. Základní kategorie, jejich pojetí
2. Biologické a psychologické teorie vysvětlující rizikové chování
3. Sociologické teorie vysvětlující rizikové chování
4. Příčiny rizikového chování (charakteristika vícefaktorového přístupu)
5. Asociální jevy (agresivita, vandalismus, šikana, činnost extrémních skupin)
6. Kriminalita
7. Sebevražednost
8. Prostituce
9. Závislosti – alkoholismus, nikotinismus
10. Závislosti - drogy
11. Nelátkové závislosti
12. Prevence a terapie rizikového chování

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

ZÁKLADNÍ LITERATURA

- KRAUS, B. *Sociální deviace v transformaci společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015.
- KRAUS, B. *Společnost, rodina a sociální deviace*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014.
- KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, 2.vyd. 2010.
- FIŠER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Praha: Grada Publishing, 2009
- MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998
- JEDLIČKA, R., KOŤA, J. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a*

mládeže. Praha: Karolinum, 1998.

- MIOVSKÝ, M. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: TOGGA, 2012.

DOPORUČENÁ LITERATURA

- VODÁKOVÁ, J., KAPR, J., PETRUSEK, M. aj. *Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny*. Praha: SLON, 1994.
- HRONCOVÁ, J., KRAUS, B. a kol. *Sociální patológia pre sociálnych pracovníkov a pedagógov*. Banská Bystrica: 2006.
- ONDREJKOVIČ, P. a kol. *Sociální patológia*. Bratislava: VEDA, 2009.
- KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Vzpoura deprivantů*. Praha: Makropulos, 1996.
- ŘÍČAN, P. *Agresivita mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995.
- KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikany ve školách*, Praha: Portál, 1998.
- ČERMÁK, I. *Lidská agrese a její souvislosti*. Praha: 1998.
- DUŠEK, K., JANÍK, A. *Drogy a společnost*. Praha: Avicenum, 1990.
- NEŠPOR, K., CSEMY, L. *Alkohol, drogy a vaše dítě*. Praha: Portál, 1992.
- NEŠPOR, K. *Kouření, pití a drogy*. Praha: Portál, 1994.
- HELLER, J., PACINOVSKÁ, V. *Závislost známá, neznámá*. Praha: Grada Publishing, 1996.

POŽADAVKY NA UKONČENÍ KURZU

Požadavky k zápočtu:

Úkoly v průběhu semestru:

1. Zpracujte kazuistiku rizikového chování ze svého okolí
2. Připravte se (na základě ankety uskutečněné ve svém okolí – pracovišti) na diskusi k problematice věkové hranice trestní odpovědnosti a trestu smrti.
3. Zpracujte konspekt jedné z publikací uvedených v seznamu doporučené literatury.

Úkol zpracovaný písemně bude odevzdán.

Seminární práce:

Podmínkou zápočtů bude odevzdání seminární práce na vybrané téma. Každý student zpracuje seminární práci v rozsahu minimálně 6 stran na téma, které si zvolí z uvedeného přehledu témat na s. 2 (bude se vždy týkat nějakého druhu rizikového chování – terminologie, charakteristika, vývoj, aktuální stav, perspektiva). Práce bude vždy vycházet z určitých pramenů a student přesvědčí, že dokáže s nimi pracovat (včetně norem citací apod.).

Požadavky ke zkoušce:

Níže jsou uvedeny příklady otázek z písemného závěrečného testu. Každá otázka je hodnocena 10 body. Maximální počet dosažených bodů je 150.

1. Vymezte pojmy rizikové chování, sociální deviace a sociálně patologické jevy ve vztahu k pojetí normality.
2. Charakterizujte biologické teorie sociálních deviací
3. Vysvětlete pojem sociální anomie a jeho různá pojetí.
4. Které znáte psychologické teorie vysvětlující rizikové chování?

5. Co říká etiketizační teorie sociálních deviací?
6. Analyzujte exogenní příčiny rizikového chování.
7. Charakterizujte případy rizikového chování, jejichž společným jmenovatelem je agresivita.
8. Uveďte druhy a mechanismy trestního jednání.
9. Charakterizujte sebepoškozování a sebevražednost jako projevy rizikového chování.
10. Vymezte pojem a podstatu závislostí, etapy vzniku, druhy a jejich specifika.
11. Jak vypadá stav konzumace alkoholu u nás v posledních dvaceti letech?
12. Jak byste charakterizovali aktuální „drogovou scénu“ u nás?
13. Charakterizujte nelátkové závislosti.
14. Popište oblast terapie a procesy, které jsou její součástí.

Téma č. 1:

Základní kategorie, jejich pojetí

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Seznámit se základními kategoriemi označujícími nežádoucí chování: sociální deviace, sociálně patologické jevy, poruchy chování, rizikové chování.

Způsob výuky:

Téma je částečně přednášeno v rámci přímé výuky a doplněno samostudiem.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- **Normu** většinou chápeme jako jisté pravidlo, předpis pro chování v určité životní situaci. Každá společnost má normy nastaveny jinak.
- Žádná sociální norma nemůže být dodržovaná z důvodu jedinečnosti individua přesně a stejným způsobem.
- V každém sociálním prostředí proto existuje tzv. nepsaný toleranční limit. Ten je proměnlivý v čase a ve vztahu ke kultuře dané společnosti.
- Známe normy: a) explicitně dané (zákonné)
b) implicitně dané (morální)
 - obyčejové
 - náboženské (nejstarší).
- Dále lze rozlišit normy: a) proskribující (zakazují)
b) preskribující (přikazují).
- **Sociální deviace** je označením pro porušení nebo podstatnou odchylku od některé sociální normy chování nebo od skupiny norem, výrazem nerespektování požadavků. Je to jednání odchylovající se od očekávaného, standardizovaného a institucionalizovaného chování.
- **Sociálně patologický jev** je pojem relevantní k sociálním deviacím. Ne každá deviace má však charakter sociálně patologického jevu (nezaměstnanost, populační nerovnováha). U sociálně patologického jevu se zdůrazňuje chorobnost daného jevu a způsobu chování. Zatímco u deviace se jedná především o odlišnost, u patologie je hodnotící kritérium jiné, tvrdší a jednoznačnější.
- **Poruchy chování** představují jednání, které nerespektuje ustálené normy. Objevují se hlavně u sociálně narušené mládeže a také u jedinců s jiným typem postižení. V případě, že jejich vznik souvisí s dispozicemi týkajícími se centrálního nervového systému, mluvíme o vývojových poruchách (syndrom ADHD apod.).
- **Rizikové chování** je takové chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost. Jedná se o soubor fenoménů, jejichž existenci a důsledky je možné vědecky zkoumat a lze je ovlivňovat vhodnými

preventivními a léčebnými postupy.

- Rizikové chování představuje různé typy chování, které se pohybují na škále od extrémních projevů chování „běžného“ (např. provozování adrenalinových sportů) až po projevy chování na hranici patologie (např. nadměrné užívání alkoholu, cigaret, kofeinu či nelegálních drog, násilí).
- Rizikové chování zahrnuje:
 - a) extrémní a adrenalinové sporty;
 - b) adrenalinové a hazardní zábavy;
 - c) zneužívání drog, alkoholu a dalších závislostí;
 - d) promiskuita, prostituce, sexuální zneužívání;
 - e) šikana, vzájemná agrese a násilí;
 - f) protiprávní jednání a kriminalita;
 - g) poruchy příjmu potravy;
 - h) příslušnost k sektám (Cvečková, 2010).

Klíčová slova:

Norma, tolerance, sociální deviace, sociálně patologické jevy, poruchy chování, rizikové chování.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Pro označení chování, které vybočuje ze společensky uznávaných norem, se používají různé pojmy. Od poklesků, prohřešků počínaje, přes pojem deviace, poruchy, dificity, asociální chování, rizikové chování až po pojem sociálně patologické jevy. Záleží jednak na stupni a závažnosti porušení norem, ale také na tom, z hlediska jakého oboru toto chování posuzujeme.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

KRAUS, B. *Společnost, rodina a sociální deviace*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014.
KRAUS, B. *Sociální deviace v transformaci společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015.

FIŠER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 13-14
CVEČKOVÁ, M. a kol. *Rizikové chování dětí a mladistvých – příčiny/následky/prevence*.

[online]. 2010 [cit. 27. 9. 2012]. Dostupné na Internetu:

http://www.urazneninahoda.cz/ke_stazeni/pro_pedagogy.

MIOVSKÝ, M. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: TOGGA, 2012.

MIOVSKÝ, M. et al. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN: Centrum adiktologie - Psychiatrická klinika, 1. LF UK, 2007.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Charakterizujte pojem sociální deviace.
2. Kdo je autorem pojmu sociální patologie?

3. Definujte pojem rizikové chování.
4. Uveďte přehled projevů rizikového chování.
5. Vysvětlete pojem toleranční limita.

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 2:

Biologické a psychologické teorie rizikového chování.

ÚVOD A CÍL TĚMATU

Existuje celá řada teorií, které se snaží postihnout podstatu rizikového, deviantního jednání. Cílem tématu je orientace v daných přístupech a seznámení s přístupy biologickými a psychologickými.

Způsob výuky:

Téma bude odpřednášeno s odkazem na příslušnou literaturu

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

Z hlediska jednotlivých disciplín lze rozlišit pohled:

- Biologický (podstata tkví ve vrozených dispozicích člověka).
 - Antropologická škola (Cesaro Lombroso, Enrico Ferri, Earnest A. Hooton).
 - Genetické a adopční studie (Christiansen, manž. Glueckovi, S.A. Mednick).

- Konstituční teorie (Kretschmer, W.H. Sheldon) Typy: Endomorfni, mezomorfni, ektomorfni.
- Rozvoj genetiky od 80- tých let, genetické inženýrství, výzkumy a objevy (objev dopaminu, serotoninu, enzymu MAOA, studie o chromozomálních změnách atd.)
- Psychologický (podstata spočívá v psychice člověka a složitosti jejího vývoje).
 - Koncepce psychoanalytické (S. Freud)
 - Teorie R. L. Jenkinse - typy špatně uspořádané struktury psychiky osobnosti: nesocializovaný agresivní, socializovaný agresivní, úzkostný
 - Teorie behaviorální, sociální učení (J. Bowlby, J. Dollard)
 - Teorie charakteru a temperamentu – specifické rysy osobnosti (Eysenck).
 - Teorie morálního vývoje (J. Piaget, L. Kohlberg)

Klíčová slova:

sociální deviace, genetika, antropologie, osobnost, psychika, psychoanalýza, behaviorismus, morální vývoj, temperament.

SHRnutí A TÉMATA KE STUDIU

Biologické přístupy hledají podstatu lidského selhávání v genetických dispozicích člověka. Přestože byly po celá dlouhá léta kritizovány a nebyl pro tento pohled dostatek důkazů, od 80. tých let díky ohromnému rozvoji humánní genetiky se dospělo k závěru, že nemůžeme tyto faktory zcela vyloučit.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

KRAUS, B. *Sociální deviace v transformaci společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015.

KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, s. 14-21.

FIŠER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 27-41.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. 1. Charakterizujte, v čem se liší jednotlivé přístupy k výkladu sociálních deviací.
2. Z čeho vychází biologický pohled?
3. Co je podstatou pohledu psychologického?
4. Jak vidí podstatu deviantního jednání pohled sociologický?
5. Jaký je současný teoretický pohled na deviantní jednání?
6. Jaké byly výsledky výzkumu dvojčat?
7. Jak vysvětluje deviantní chování behaviorální teorie?
8. Co způsobuje deviantní jednání podle L. Kohlberga?

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 3:

Sociologické teorie rizikového chování

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Cílem tématu je orientace v přístupech sociologických, jejich charakteristika a porovnání.

Způsob výuky:

Téma bude zčásti odpřednášeno s odkazem na příslušnou literaturu.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Sociologický přístup vidí příčiny deviantního chování v selhávání společnosti a jejího fungování.
 - Teorie sociální anomie podle E. Durkheima
 - Teorie sociální anomie podle R. K. Mertona
 - Teorie sociální dezorganizace (F. Zaniecki, R.E.Park)
 - Teorie strukturálního tlaku, (např. chudoba plodí zločin)
 - Teorie kontrolní (deviace je důsledkem absence kontroly)
 - Teorie kulturního přenosu (deviace je v toleranci)
 - Teorie etiketizační - labelling (vychází ze symbolického interakcionismu, G. H. Mead).
- Současný teoretický přístup má charakter polyetiologický, tedy jakési propojení všech zmíněných přístupů.

Klíčová slova:

sociální anomie, bezzákonnost, sociální kontrola, sociální dezorganizace, strukturální tlak, konformita, primární a sekundární deviace, subkultura, kulturní přenos, polyetiologie.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Sociologické teorie vychází z toho, že za lidská selhání může společnost. Ať již tím, že dochází ke stavu jakési bezzákonnosti až chaosu, nebo se cíle a možnosti, které společnost deklaruje, dostávají do rozporu s legálními prostředky jejich dosahování, či selhává sociální kontrola, nebo nastávají situace, které tlačí člověka k deviantnímu jednání. Také reakce okolí mohou člověku přisoudit určitou roli, která může vést k deviantnímu chování a člověk tuto „nálepkou“ přijme.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

KRAUS, B. *Sociální deviace v transformaci společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015.

KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové, Gaudeamus, 2010, s. 260-273.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Vysvětlete pojem sociální anomie a uveďte příklady
2. Uveďte v čem je rozdíl v chápání anomie u E. Durkheima a R. K. Mertona
3. V čem spočívá podstata teorie dezorganizace?
4. Vysvětlete pojem strukturální tlak.
5. Jaké existují mechanismy sociální kontroly?
6. Které instituce ve společnosti mají kontrolní povahu?
7. V čem spočívá podstata kulturního přenosu?
8. Jak dochází k etiketizaci ?

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 4:

Etiologie sociálních deviací

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Analyzovat veškeré příčiny rizikového chování a provést jejich utřídění.

Způsob výuky:

Téma je přednášeno v rámci přímé výuky.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

Všechny příčiny sociálních deviací a rizikového chování lze v zásadě rozdělit na faktory:

- Endogenní
 - Geneticky dané (v posledních desetiletích k jejich významu přispěl rozvoj humánní genetiky – temperamentové dispozice, dopaminový gen, serotonin, chromozomální skladba apod.)
 - Vrozené (změny vzniklé v prenatalním vývoji či v průběhu porodu – dětská encefalopatie, vliv nikotinu na plod apod.)
- Exogenní
 - Rodina (struktura rodiny, ekonomická situace, vzdělanostní a kulturní úroveň, vztahy uvnitř rodiny, výchovný styl)
 - Party, vrstevnické skupiny (představují prostředí rizikové především u mládeže stejně jako některá hnutí – k drtivé většině deviantního chování dochází právě v partách, skupinách).
 - Hromadné sdělovací prostředky (řada pořadů sociálně patologické jevy popularizuje či přímo propaguje). Nejde jen o kouření, alkohol, ale hlavně násilí, agresivitu, hrubost. Je známa řada případů, kdy závažná trestná činnost, brutalita se odehrává přímo podle vzorů z obrazovky.
 - Lokální prostředí (vlivy života ve městě a na venkově).
 - Výčet vnějších faktorů podílejících se na vzniku sociálních deviací by mohl pokračovat přes prostředí různých ubytoven, internátů. Ani školní prostředí nemůžeme vyjmout z těchto souvislostí. Přispívat k tomu může organizace práce, přístupy pedagogických pracovníků (např. sebevraždy z nadměrných požadavků, opakovaných neúspěchů).
- V poslední době, v souvislosti s hledáním příčin a zdrojů sociálně deviantního jednání, je všeobecně přijímán přístup multi (více)faktorový

Klíčová slova:

sociální deviace, rizikové chování, příčiny endogenní, příčiny exogenní, rodina, škola, vrstevnické skupiny, média, multifaktorový přístup.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Současný pohled na příčiny rizikového chování má multifaktorový charakter, což znamená, že toto jednání je zapříčiněno celou řadou činitelů jak povahy endogenní, tak exogenní. Který z faktorů je ten rozhodující je vždy individuální záležitost.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

KRAUS, B. *Sociální deviace v transformaci společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015.

FIŠER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Praha: Grada Publishing, 2009

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998

KRAUS, B. *Společnost, rodina a sociální deviace*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014.

KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, s. 22-29.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Jak rozumíte vícefaktorovému pojetí etiologie rizikového chování?
2. Je možno mezi příčiny deviantního chování zařadit i faktory přírodní?
3. Jak se může na rizikovém chování podílet lokální prostředí?
4. Uveďte nejdůležitější exogenní příčiny sociálních deviací.
5. Jak se dnes díváme na genetickou podmíněnost rizikového chování?

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 5:

Asociální jevy

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Vymezit agresivní chování, jeho druhy a charakterizovat jevy zařazené do dané skupiny rizikového chování (vandalismus, šikanu, domácí násilí, extrémismus).

Způsob výuky:

Téma bude stručně uvedeno a je ponecháno k samostudiu na základě doporučených zdrojů.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Základní pojmy:
 - Agresí se nejčastěji rozumíme útočné chování (v zásadě biologicky daný, přirozený instinkt), které je chápáno jako reakce na ohrožení vlastní identity.
 - Agresivita je kategorie nejen biologicky podmíněná, ale ve vztahu k sociálně hodnotovému systému. Někteří autoři ji chápou jako dispozice k agresivnímu chování.
 - Násilí (violence) je pojem používaný výhradně pro lidské jednání.
 - Hostilita představuje všeobecně nepřátelský postoj vůči lidé včetně vlastní osoby.
 - Týrání je jednání, kterým úmyslně poškozujeme duševní či tělesnou stránku osobnosti. Pro celý komplex týrání, zanedbávání, zneužívání dítěte se používá termín „Child Abuse and Neglect“ ve zkratce syndrom CAN.
- Druhy agresivity: zlostná, „zdravá“ (asertivní jednání), instrumentální, spontánní.
- Šikana: je zlomyslné obtěžování, ponižování až týrání psychického či fyzického charakteru.
 - Fáze šikany
 - Osobnost agresora a oběti
 - Typická prostředí, kde se šikana objevuje (armáda, věznice a také školy, pracoviště).
- Výtržnictví a vandalismus (ničení věcí). Obojí patří k projevům skupinového chování.

- Objevuje se přímo programově ve vystupování některých hnutí (anarchisté, skinheads, punk).
- Velmi často jde o „řádění“ bez jakéhokoliv smyslu i motivu, tedy čistě jen agresivita pro agresi.
- Je také součástí chování mnoha fanoušků na sportovních stadionech (divácké násilí).
- S vystupováním těchto skupin často souvisí jev, který bývá označován jako *davová agrese*.
- Domácí násilí: jedná se o násilí v rodinách
 - Obětí může být žena i muž, ale také děti a prarodiče
 - Projevy domácího násilí (fyzické i psychické)
 - Právní úprava řešení domácího násilí
- Extrémismus: pramení z intolerance
 - Druhy: politický, náboženský, národnostní, rasový,
 - Projevy extremismus, terorismus

Klíčová slova:

Agrese, agresivita, násilí, šikana, vandalismus, hostilita, asertivita, extremismus, divácké násilí, domácí násilí.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Agrese představuje jeden z nejčastějších projevů rizikového chování. Objevuje se jak ve školách, tak v rodinách, v partách, na pracovištích a to podobě jak psychické, tak fyzické. Může mít variantu šikany, či přímého násilí. Agrese je i součástí extrémismu.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

KRAUS, B. *Sociální deviace v transformaci společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015.

KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové, Gaudeamus, 2010, s. 218-228, 242-248, 273-292.

FIŠER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 45-59

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Vysvětlíte podstatu agresivního chování
2. Uveďte příklady různých projevů agresivního chování
3. Vyhledejte v literatuře výsledky výzkumů šikany na školách
4. Jak posuzujete počínání sprejerů?
5. Charakterizujte extrémistické skupiny

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 6:

Kriminalita

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Vymezit pojmy kriminalita, delikvence, charakterizovat trestnou činnost a její vývoj u nás za posledních 20 let, analyzovat druhy kriminality.

Způsob výuky:

Téma je přednášeno v rámci přímé výuky.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Základní pojmy.
 - Kriminalita – jednání, které představuje trestnou činnost a je podle toho sankcionované
 - Delikvence - je pojem širší a zahrnuje i činy, které z hlediska právního nejsou trestné (přestupky, trestná činnost dětí)
 - Juvenilní delikvence znamená trestnou činnost mladistvých tj. věkové kategorie mezi 15. - 18. let.
 - Prekriminalita je pojem používaný pro trestnou činnost dětí (tedy do věku 15 let).
- Příbuzné vědní disciplíny.
 - Kriminologie je nauka zkoumající stav a dynamiku trestné činnosti (zločinnosti), příčiny a podmínky, za nichž k ní dochází.
 - Viktimologie je teorie o obětech trestné činnosti, zkoumající možnosti pomoci těmto osobám, ale také jejich možný podíl na spáchání trestné činnosti.
 - Kriminalistika je nauka o technikách odhalování trestné činnosti.
 - Penologie je nauka o výkonu trestu.
- Mechanismy trestního jednání.
 - Nevědomé - je takové jednání, kterého se pachatel dopouští, aniž si uvědomuje, že je v rozporu s platnými zákony.
 - Vědomé (aberantní jednání):
 - Pachatel se nedokáže ovládnout, jedná v afektu

- U pachatele převládne vidina zisku, výhod, které mu protiprávní jednání přinese
 - Pachatel jedná pod tlakem (např. chudoby, vydírání apod.)
 - Pachatel jedná pod vlivem alkoholu, drog, jedná se o psychicky narušenou osobnost apod.
- Druhy, charakteristika trestní činnosti.
 - Obecná kriminalita, do které patří především trestná činnost majetková, násilná a mravnostní,
 - Hospodářská (podvody, daňové úniky),
 - Jako zvláštní případy jsou posuzovány ohrožení veřejného činitele, trestná činnost páchaná na dětech a mládeži a trestná činnost páchaná dětmi a mládeží.
- Typologie pachatelů:
 - Socializovaný typ
 - Neurotický typ
 - Psychopatický typ
 - Psychotický typ
 - Mentálně nedostačivý typ
- Charakteristika stavu trestné činnosti u nás.
 - V počátku devadesátých let nastal výrazný nárůst. V roce 1993 dosahuje celkový počet trestných činů čtyřnásobek stavu v roce 1989.
 - V posledních letech registrujeme mírný pokles.
 - Čím dál větším problémem se stává organizovaný zločin.

Klíčová slova:

Kriminalita, delikvence, trestná činnost, druhy kriminality, typologie pachatelů, mechanismy kriminálního jednání.

SHRUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Kriminalita je nejtěžším stupněm rizikového chování. Specifickým problémem je kriminalita mládeže (dětí a mladistvých). Nejfrekventovanějším druhem je kriminalita majetková. Závažným problémem je nárůst kriminality násilné.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

KRAUS, B. *Sociální deviace v transformaci společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015.

KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové, Gaudeamus, 2010, s. 30-74.

FIŠER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 156-200

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Objasněte základní pojmy související s oblastí kriminality
2. Uskutečňte ve svém okolí anketu k otázce věkové hranice trestní odpovědnosti
3. V čem se odlišuje kategorie přestupků a trestních činů?
4. Analyzujte jednotlivé druhy trestní činnosti.

5. Co představuje pojem latentní kriminalita a k čemu se váže především?
6. V čem vidíte příčiny recidivy trestní činnosti?
7. Analyzujte mechanismy trestního jednání.

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 7:

Sebevraždnost

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Vymezit podstatu sebevraždného jednání jako formu autoagrese, jeho motivaci, charakterizovat stav a vývoj sebevraždnosti na našem území ve srovnání s jinými zeměmi, analyzovat druhy a typy sebevraždnosti a sebevrahů.

Způsob výuky:

Téma bude pouze stručně uvedeno a je ponecháno k samostudiu na základě doporučených zdrojů

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Pojem a podstata jevu.
 - Sebevraždnost (suicidium) představuje vědomé, úmyslné, cílené jednání dobrovolně skoncovat se životem.
 - Je možné také hovořit o agresi, kterou člověk namíří vůči vlastní osobě (autoagrese). Ta ovšem může mít podobu pouhého *sebepoškozování* (např. vyvolání si horečky, způsobení si zranění apod.). Někdy může být takové jednání spojené s duševní chorobou (těžké deprese, schizofrénie).
- Problematika sebevraždy má aspekt:
 - filozofický a náboženský (křesťanství sebevraždné jednání zásadně

- odmítá)
 - psychologický (korelace s neurotismem, autoagrese)
 - sociálně pedagogický (problematika krizové intervence)
 - sociologický (narušení mezilidských vazeb, důsledek sociální anomie)
 - Etický (kategorický imperativ ochrany lidského života)
 - trestně právní (navození sebevraždy jinou osobou, např. v důsledku šikany)
 - Specifickým problémem je sebevražednost dětí.
- Typologie sebevražednosti
 - Dokonané a nedokonané.
 - Pokusy sebevražedného jednání mají často *demonstrativní* charakter.
 - *Podle způsobů provedení* lze hovořit o sebevraždách zastřelením, oběšením (strangulace), skoky (pod dopravní prostředky, z okna), otrávením se (použitím medikamentů či účinkem plynu). V prvních případech jde o jednání typické pro muže, v posledním pro ženy.
 - *Racionální (bilanční)* sebevražda je typická pro seniory či u lidí trpících nevyléčitelnou chorobou apod.
 - *Patologická* sebevražda je taková, která je důsledkem závislosti, psychického onemocnění apod.
 - *Sebeobětováním* rozumíme sebevražedné jednání, kterým jedinec řeší nikoliv situaci svou, ale ve prospěch zájmů celé skupiny, celku.
 - *Kolektivní sebevraždy* jsou průvodním jevem různých rituálů (např. sekt).
 - Někdy je suicidiální jednání důsledkem momentálního citového hnutí (afektu) a hovoří se o *zkratovém jednání*.
- Stav sebevražednosti, vývojové tendence
 - Naše země patří v celosvětovém srovnání k populacím s nejvyšším výskytem sebevražednosti.
 - Po roce 1989 se celková situace (na rozdíl od většiny dalších sociálních deviací) nijak výrazně nemění. Jisté posuny lze pozorovat mezi věkovými kategoriemi.
- Motivace sebevražedného jednání (charakteristika potencionálních sebevrahů)
 - Nejčastějším motivem jsou pocity osamělosti, beznaděje, prázdnoty. Chybí smysl života, životní cíle, životní hodnoty. Tento duševní stav většinou souvisí se vztahy a to jak ke svému okolí, tak i vůči sobě.
 - Velmi často souvisí s pocity méněcennosti, sníženým sebecitem, neúspěchy, nespokojeností, konflikty nejrůznějšího charakteru.
 - Průvodními jevy jsou pak problémy na pracovišti (ve škole), v rodině. Tento stav může být ještě umocněn zdravotními potížemi, malou fyzickou i psychickou odolností.
 - Potencionálního sebevraha lze charakterizovat jako osobu labilní se zvýšenou neurotičností, žijící v depresích, chaoticky, izolovaně, v jakési ambivalenci v přání žít a zemřít.
 - Typická je malá adaptibilita, pocity vyčerpanosti, chybí racionalita, neschopnost hledat řešení v obtížných životních situacích.

Klíčová slova:

Suicidální jednání, autoagrese, sebezabití, sebepoškozování, příčiny sebevražd, motivace, rizikové faktory sebevražedného jednání, druhy a formy sebevražd.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Sebevražda patří k nejtragičtějším projevům rizikového chování. Patříme k zemím s nadprůměrným výskytem tohoto jevu. V posledních dvou desetiletích se výrazně změnila věková struktura. Ubylo sebevražd ve věku seniorském a zřetelně narostl počet v plném produktivním věku.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

KRAUS, B. *Sociální deviace v transformaci společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015.

KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové, Gaudeamus, 2010, s. 195-217.

FIŠER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 41-86.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Jak souvisí výskyt sebevražd se společenskými poměry?
2. Popište etiologii sebevražedného jednání podle T.G.Masaryka.
3. Jak funguje v rámci sebevražedného jednání princip nápodoby?
4. Doložte na základě údajů vývoj sebevražednosti u nás od r. 1918.
5. Analyzujte rozdíly v sebevražedném jednání z hlediska pohlaví.
6. Pokuste se analyzovat sebevraždu Jana Palacha z hlediska typologie, příčin, způsobu provedení a důsledků.

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 8:

Prostituce

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Vymežit podstatu prostituce, charakterizovat její historii a vývoj, analyzovat druhy a typy prostituce a prostitutek.

Způsob výuky:

Téma bude pouze stručně uvedeno a je ponecháno k samostudiu na základě doporučených zdrojů.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Pojmy a podstata jevu
 - Promiskuita – střídání partnerů při sexuálním styku
 - Prostituce - sexuální styk za úplatu (promiskuita se stává součástí)
 - Prostituce je průvodním jevem celé historie společnosti.
 - U nás prostituce v posledních dvaceti letech zaznamenala prudký rozmach.
 - Bývá provázána s dalšími sociálními deviacemi (obchodování s lidmi, kuplířství, násilí apod.)
- Formy prostituce
 - Prostituce veřejně provozovaná ve speciálních zařízeních (nevěstincích). U nás (protože není v této formě legalizovaná) se tak děje v různých erotických klubech, masážních salónech ap.
 - Prostituce pouliční.
 - Prostituce v barech a hotelích.
 - Vesměs jde v těchto případech o ženy, u nichž tato činnost je základním zdrojem příjmu, u některých pak doplňkovým.
 - Zvláštní skupinu tvoří tzv. "call girls" (dívky na telefon), často i ženy z vyšších kruhů s vysokoškolským vzděláním, u nichž jde většinou o zpestření života.
 - Nejčastějším typem je prostituce heterosexuální, provozována je i homosexuální prostituci chlapců, kteří aniž by byli homosexuálně orientováni, považují prostituci za výhodný zdroj obživy.
- Důsledky prostituce
 - Zneužívání při výrobě pornografických materiálů.
 - Mravní ohrožování dětí a mládeže
 - Šíření pohlavních chorob a dalších infekčních onemocnění včetně AIDS.
- Charakteristika prostitutek
 - Z hlediska ekonomického se jedná převážně o ženy, u nichž je jediným zdrojem příjmu – tedy prostituce profesionální.
 - U řady žen se jedná o situaci, kdy výdělek z prostituce znamená vylepšování ekonomické situace - prostituce poloprofesionální.
 - Další kategorie prostitutek tvoří ty, u nichž se jedná o zpestření všedního života a ekonomická stránka nehraje žádnou roli.
 - K charakteristice prostitutek je možné dodat, že se objevují ve všech sociálních vrstvách. Nejčastěji jde o nejnižší sociální úroveň (deklasované, často kriminální živly). Rekrutují se však i ze středních vrstev (např. prostitutky pohybující se v prostředích lázní, hotel apod.) i z těch nejvyšších.

Klíčová slova:

Promiskuita, prostituce, prostituce heterosexuální, prostituce homosexuální, prostituce profesionální a poloprofesionální, formy prostituce, pohlavní choroby.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Prostituce je problém, který se dotýká i dětské populace a mladistvých. U dětí se jedná často o prostituci chlapeckou. Nejvážnější důsledky se týkají jak osob prostituujících (narušená psychika, pohlavní choroby), tak osob jejich klientů (přenos těchto chorob).

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

KRAUS, B. *Sociální deviace v transformaci společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015.

KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové, Gaudeamus, 2010, s. 228-241.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Provedte porovnání právního přístupu k prostituci v různých zemích.
2. Analyzujte důsledky dětské prostituce
3. Které existují formy prostituce?
4. Charakterizujte, jaké pohlavní choroby mohou být důsledkem prostituce
5. Jaká je vazba prostituce na ostatní sociální deviace?

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 9:

Závislosti - alkoholismus, nikotinismus

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Vymežit škodlivé užívání, závislost v souvislosti s alkoholem, tabákovými výrobky. Charakterizovat stav a vývoj konzumace alkoholu a tabákových výrobků u nás ve srovnání s jinými zeměmi, analyzovat druhy a typy konzumace a konzumentů.

Způsob výuky:

Téma bude pouze stručně uvedeno a je ponecháno k samostudiu na základě doporučených zdrojů.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Pojmy a úvodní charakteristika jevu.
 - *Závislost* bývá definována jako fyzický či psychický stav vyplývající z působení psychoaktivní látky (obecně podnětu) charakterizovaný změnami chování a reakcemi, které zahrnují nutkání brát danou látku (opakovat podnět) dál s cílem předejít negativním vlivům plynoucím z její absence.
 - Tento stav (při absenci drogy) nazýváme *abstinenční syndrom*. Příznaky fyzické jsou např. pocení, slzení, zívání, zvýšená teplota, rozšíření zorniček, křeče, třes, zvracení. K příznakům psychickým patří nutkavost, deprese, podrážděnost, halucinace, pocity euforie, poruchy paměti apod.
 - Závislost je uváděna nejčastěji ve vztahu k droze. Ta je definována nejčastěji jako látka s psychotropními účinky, které navozují změny funkcí v organismu.
- Etapy vzniku závislosti (u alkoholu)
 - Iniciální
 - Prodromální (varovná)
 - Krucální (rozhodná)
 - Terminální (konečná)
- Alkohol a alkoholismus
 - Alkohol je nejrozšířenější psychoaktivní látka
 - Funkce alkoholu v životě člověka (fyziologická, psychická, sociální, ekonomická, komunikativní, rituální).
 - Rozdělení populace podle míry konzumace alkoholu:
 - Abstinenti (ten, kdo tři roky nepožije alkohol)
 - konzumenti (ten kdo se nedostává do stavu opilosti)
 - pijani – abuzéři (jedná se nadměrné užívání alkoholu)
 - notorici (ti, kteří se stávají závislými)
- Fáze vzniku závislosti (u nealkoholových látek)
 - Experimentální
 - Příležitostné užívání
 - Pravidelné užívání
 - Návyk a závislost
- Tabák a tabakismus (nikotinismus)
 - Struktura látek, které obsahuje tabák a jejich škodlivost
 - Formy konzumace tabáku (kouření, šňupání, žvýkání)
 - Typologie kuřáků (sváteční, příležitostní, pravidelní, návykoví)
 - Závažným problémem je tzv. pasivní (sekundární) kuřáctví, které má podobné účinky jako kouření aktivní a to především v souvislosti s dětmi.

Klíčová slova:

psychoaktivní látky, škodlivá konzumace, závislost, fáze vzniku závislostí, abstinenční syndrom, alkoholismus, tabakismus, typologie konzumace alkoholu a tabáku.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Závislosti jsou čím dál častějším projevem rizikového chování u dnešní mládeže. Počet těch, kteří pravidelně konzumují alkohol a kouří cigarety neustále přibývá a co je horší, že klesá věková hranice, kdy k tomu dochází.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

KRAUS, B. *Sociální deviace v transformaci společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015.

KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové, Gaudeamus, 2010, s. 74-194.

FIŠER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 87-138.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Popište proces vzniku závislosti.
2. Vysvětlete rozdíl mezi somatickou a psychickou závislostí.
3. Analyzujte funkce alkoholu ve společnosti.
4. Uveďte příklady abúzu a misúzu.
5. Jak vypadá u nás vývoj kuřáctví v posledních letech (doložte statistickými údaji)

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 10:

Závislosti - drogy

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Charakterizovat drogy, seznámit s druhy drog, formy konzumace, důsledky konzumace a situací u nás.

Způsob výuky:

Téma bude pouze stručně uvedeno a je ponecháno k samostudiu na základě doporučených zdrojů

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Drogy
 - Vymezení pojmu droga (látka s psychotropními účinky)
 - Drogy měkké (káva, čaj) a tvrdé.
 - Typolog tvrdých drog:
 - Opiáty (braun, opium, heroin, morfin, codein),
 - sedativa, hypnotika (barbituráty, diazepam, radepur, analgetika)
 - stimulující (pervitin, kokain, crack, fermatrazin, ecstasy),
 - halucinogeny (LSD, meskalin),
 - solvencia - chemikálie těžké (toluen ap.).
 - kanabinoidy (marihuana, hašiš).
- Formy konzumace drog (orálně, fetováním, nitrožilně)
- Drogová scéna na našem území

Klíčová slova:

Suicidální jednání, autoagrese, sebezabití, sebepoškozování, příčiny sebevražd, motivace, rizikové faktory sebevražedného jednání, druhy a formy sebevražd.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Konzumace drog představuje jednu ze závažných podob rizikového chování s velmi vážnými důsledky jak pro konzumenta samého, tak pro jeho okolí. Těch, kteří konzumují drogy stále přibývá a to především mezi mladistvými.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

KRAUS, B. *Sociální deviace v transformaci společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015.

KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové, Gaudeamus, 2010, s. 195-217.

FIŠER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 41-86.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Je podle vás opodstatněné oblíbené dělení na měkké a tvrdé drogy?
2. Uveďte typologii drog.
3. Jak byste charakterizovali naši drogovou scénu posledních let?

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 11:

Závislosti nelátkové

ÚVOD A CÍL TĚMATU

Vymežit podstatu nelátkových závislosti, jejich fáze, druhy a důsledky.

Způsob výuky:

Téma bude přednášeno s odkazy na další prameny

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Nelátkové závislosti
 - Jedná se o návykové poruchy, závislosti spojené s jinými podněty než látkami.
 - Příčiny mohou být opět charakteru biologického (vrozené), psychologického (následky citové deprivace apod.) i sociálního (naučené nežádoucí vzorce chování, vliv vrstevníků, médií apod.)
- Patologické hráčství (gambling).
 - Propadají mu lidé bez rozdílu věku, povolání.
 - Tento negativní jev souvisí nepochybně s nekontrolovaným nárůstem heren a rozmisťováním hracích automatů (jen v Praze se tento počet odhaduje na 20 000).
 - Vedle hraní na hracích automatech, jde také o hraní her počítačových, karetních, v kasinech a sázení.
- Patologické zakládání požárů (pyromanie)
- Poruchy spojené s příjmem potravy
 - Bulimie, anorexie
 - Ortorexie
 - Chorobná péče o vlastní vzhled
- Závislost na nakupování (oniomanie)
- Závislost na práci (workoholismus)
- Závislost na internetu, mobilu
- Závislost na vztazích (kultová závislost)

- Typy kultové závislosti: náboženské, politické, komerční, umělecké, psychologické.
- Do této kategorie spadá také činnost sekt.

Klíčová slova:

Suicidální jednání, autoagrese, sebezabití, sebepoškozování, příčiny sebevražd, motivace, rizikové faktory sebevražedného jednání, druhy a formy sebevražd.

SHRnutí A TÉMATA KE STUDIU

Patologické hráčství je formou závislosti, která má dávnou tradici. V poslední době však přibyla řada nových forem představujících značné rizikové chování. Souvisí to především s novými komunikačními technologiemi a také s moderním životním stylem

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

KRAUS, B. *Sociální deviace v transformaci společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015.

KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové, Gaudeamus, 2010, s. 195-217.

FIŠER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 41-86.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Charakterizujte nelátkovou závislost a jak k ní dochází.
2. Uveďte druhy nelátkových závislostí.
3. V čem jsou riziky v přijímání potravy z hlediska závislosti.
4. Které jsou nejzávažnější důsledky nelátkové závislosti?

Prostor pro odpovědi:

ÚVOD A CÍL TĚMATU

Vymezit problematiku prevence a terapie z různých hledisek, charakterizovat jednotlivé typy prevence a terapie, popsat možnosti jednotlivých preventivních a terapeutických přístupů a instituce, které tyto procesy realizují.

Způsob výuky:

Téma je přednášeno v rámci přímé výuky.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Úvodní charakteristika
 - Prevence jako proces předcházení sociálním deviacím
 - Terapie je termín mířící do oblasti medicínské a míní se ním léčba poruch, nemocí (fyziologických i psychických) prostředky biologickými (chemickými) – medikamenty, příp. psychologickými (psychoterapie, event. socioterapie). Dnes se používá v širším slova smyslu a myslíme tím proces komplexní nápravy osobnosti deviantně jednající.
- Proces prevence
 - Typologie prevence (primární, sekundární, terciární- specifická a nespecifická)
 - Zásady efektivní prevence (systémovosti, koordinace, komplexnosti)
 - Formy a metody preventivního působení
 - Stav a výsledky prevence v rámci působnosti škol
- Procesy, které jsou součástí terapie
 - Resocializace znamená odstraňování relativně trvalých zaměření vychovávaného jedince způsobujících výchovné potíže. Někdy je chápána šířeji jako jakási zpětná socializace s cílem vrátit člověka do normálního života společnosti.
 - Reedukace je v jistém smyslu speciálním případem resocializace, ve kterém se s použitím komplexního systému metod usiluje o takové změny v chování jedince, které by odpovídalo normám (nebylo deviantní).
- Specifické druhy terapie
 - arteterapie,
 - ergoterapie,
 - hypoterapie,
 - muzikoterapie,
 - socioterapie
- Formy a typy terapie:
 - individuální, skupinové, příp. hromadné
 - ambulantní, hospitalizace
 - dobrovolná, nařízená

- Bariéry v procesu terapie
 - na straně vychovávaného
 - bariéry sociálně kulturní
 - bariéry na straně vychovatele (terapeuta)
- Terapeutické instituce
 - nápravné (výchovné ústavy, věznice).
 - léčebné (různá kontaktní centra a léčebná zařízení s orientací na alkoholismus, tabakismus, narkománii, oddělení psychiatrických klinik, kde také většinou končí lidé, kteří se pokoušeli o sebevraždu).

Klíčová slova:

terapie, reedukace, resocializace, reintegrace, léčba, náprava, bariéry terapie, terapeutická zařízení, formy terapie, druhy terapie, terapeutické metody a postupy.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Toto téma představuje završení celého kurzu ve smyslu reakce na všechny projevy rizikového chování. Na jedné straně snaha dělat vše pro to, aby k nežádoucím projevům docházelo (prevence), na druhé straně podat pomocnou ruku i tě, kteří se chovají rizikově a hledat cesty nápravy (terapie).

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové, Gaudeamus, 2010, s. 316-321.

FIŠER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 116-122, 136-138, 188-200.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Zamyslete se nad stavem prevence a příčinami malé efektivity.
2. Uveďte konkrétní příklady sekundární a terciární prevence.
3. Jaké znáte efektivní metody preventivního působení.
4. Analyzujte rozdíl mezi procesy resocializace a reedukace.
5. Charakterizujte podrobněji některou ze speciálních terapií (ergo, psycho apod.)
6. Popište, jaké bariéry mohou v procesu terapie nastat na straně terapeuta.
7. Vyberte některý z konkrétních terapeutických postupů a popište jej.
8. Popište, jaké bariéry mohou v procesu terapie nastat na straně klienta.

Prostor pro odpovědi:

SEZNAM POŽADAVKŮ K ABSOLVOVÁNÍ PŘEDMĚTU

Předmět bude uzavřen udělením zápočtu. Termíny zápočtů budou stanoveny po dohodě s vyučujícím na konci semestru a vypsány ve Fakultním informačním systému. Na základě uděleného zápočtu následuje zkouška, která budeme formou písemnou (test o deseti otázkách) a ústní.